

NAPAD IZ POKRETA I UPOTREBA ARTILJERIJSKIH I RAKETNIH JEDINICA

U prošlom ratu napadna dejstva su se izvodila određenim postupkom. Na bazi proučavanja podataka o neprijatelju i karakteru njegove odbrane, procene sopstvenih snaga i zemljišta rađen je plan boja (operacije) kojim se predviđalo: grupisanje i razvoj trupa, pravac glavnog udara, bliži i slični zadatak jedinice (etape operacije) ili zadatak dana, struktura i dužina trajanja artiljerijske i avio-pripreme i metod podrške napada. Vatrene priprema je trajala nekoliko desetina minuta pa do nekoliko časova. Trupe su polazile u napad sa polaznog položaja koji je bio udaljen od neprijateljskog prednjeg kraja oko 1 km, ređe više. U toku izvođenja vatrene pripreme pešadija se približavala neprijatelju na jurišno odstojanje. Napad iz pokreta smatrao se specifičnošću i preduzimao se u situacijama kada nije bilo drugog izbora, kao što su: marševanje sa predviđanjem borbe u susretu, napad na vazdušne i pomorske desante, „čišćenje” rejona na kojima su dejstvovala partizanske jedinice, na neprijatelja koji je odstupao, ili na improviziranu odbranu. Napad iz pokreta preduzimao se i radi uspostavljanja dodira sa neprijateljskim glavnim snagama i za nasilno izviđanje.

Prema načelima koja su danas dominirajuća, savremeni napad će se izvoditi na velikoj dubini, visokim tempom i neprekidno. Postojanje raketno-nuklearnog oružja i brojne mehanizovane, oklopne i vazdušnodesantne jedinice omogućavaju ostvarenje ovih načela.

Raketno oružje vrste „zemlja-zemlja” operativno-taktičke namene ima domet do 750 km, sa tendencijom daljeg povećanja¹. Pomoću ovih raketa moguće je podvrgnuti jednovremenom vatrenom udaru veliki deo neprijateljevog rasporeda — često i veći deo državne teritorije kod velikog broja zemalja.

U prošlom ratu srednja brzina dnevnog napredovanja pešadijskih jedinica bila je 20—30, a tenkovskih 25—50 km. Srednja brzina dnevnog napredovanja u probouju taktičke dubine bila je do 15 km. Armijska operacija trajala je u proseku 7—10 dana, a završavala se

---

¹ Tipičan predstavnik raketa ove klase je „peršing” američka artiljerijska raketa, čiji domet iznosi 750 km, sa tendencijom povećanja na 1.500 km. Prema podacima iz sovjetske literature (Сотников: Боевое применение ракетного оружия, Moskva 1964. god.). Raketa „peršing” ima domet 800—1200 km, a prema knjizi Šibaljeva: „Борьба с ракетами”, Moskva 1965. god., domet je 750 a treba da se poveća na 1.500 km.

na dubini 40—60 km.² U teoretskim radovima koji su objavljeni u stranim publikacijama za poslednjih deset godina postoje razne pretpostavke o mogućnostima napredovanja u savremenim uslovima. Bilo je mišljenja da je moguće postići dnevni tempo napredovanja od 160 do 320 km, ako se obezbedi snažna nuklearna podrška. Međutim, na osnovu iskustava sa manevara snaga NATO i Varšavskog ugovora došlo se do zaključka da su ranije pretpostavke nerealne i da se treba zadovoljiti normama napredovanja do 100 km dnevno. Smatra se kako na Zapadu tako i na Istoku da će savremena armijska operacija trajati 5—7 dana i da će se završavati na dubini oko 600 km. Korekcija stavova o dubini armijske operacije i dužini njenog trajanja odražava se na određivanje uloge raketno-nuklearnog oružja operativno-taktičke namene. Takvi stavovi mogu se smatrati opravdanim više sa gledišta težnje da se unificira raketno-nuklearno naoružanje³, i obezbediti izvođenje neprekidnih (postupnih) operacija grupom armija, odnosno frontovima. Napadu iz pokreta poklanja se velika pažnja i smatra se da će on biti osnovna vrsta napada, da se njegova priprema mora izvršiti vrlo detaljno i bez precenjivanja uloge nuklearnog o-

² Prema sovjetskim izvorima (kandidat vojnih nauka, docent pukovnik Савкин В. Е.: Темпы наступления, Moskva 1965. god.). Američka armija poljskog tipa ostvarivala je srednji tempo napredovanja u probuju taktičke dubine od 0,5 do 5 km dnevno, u operativnoj dubini i 7—10 km, a u gonjenju 15—20 km dnevno. Englezi su u istim dejstvima postizali: 1,8 do 3,3 km, 10—14 i oko 20 km dnevno; Nemci za iste kategorije: 4—10, 10—15, 30—35 km dnevno.

³ Američka raketa „peršing“ po razmerama i težinskim karakteristikama vrlo je slična raketi „Serdžent“ takođe novijeg tipa, ali joj je zato domet i udarna snaga višestruko veća. Sličan slučaj je i sa novom raketom „lans“ taktičke namene. Ona je teška oko 500 kg, a postiže domet 75—80 km. Njenim uvođenjem u naoružanje prestaje potreba za postojanjem drugih taktičkih raketa. Tako je danas moguće sa svega dve rakete tipa „lans“ i „peršing“ rešiti sva pitanja raketno-nuklearne podrške jedinica KoV, s tim što se preklapanje dometa rešava pravilnim izborom vatrenih položaja za svaki raketni sistem. Međutim, ni na ovome se nije stalo. Poslednjih nekoliko godina Amerikanci intenzivno rade na razvoju jednog univerzalnog kompleksnog raketnog sistema koji u perspektivi treba da zameni sve postojeće artiljerijske raketne sisteme, uključujući tu sistem „lans“ i „peršing“. To je unificirani sistem „misajl“ koji obezbeđuje uzajamnu zamenu najvećeg broja delova i blokova. Zavisno od potreba i zahteva borbe u ovom sistemu moguće je izvršiti sklapanje raketa u četiri varijante (modifikacije):

a) *Taktička varijanta:*

— „misajl A“, je nevođena raketa, ali sa ugrađenim konstruktivno novim sistemom upaljača i elektronskog programera sa mehanizmom za samonavođenje kada raketa dospe u rejon cilja. Čitav sistem je vrlo malih razmera i težine tako da ne utiče na povećanje dimenzija i težine raketa, a raketi se znatno poboljšava preciznost. Domet rakete je 30 km.

— „Misajl — B“ je vođena raketa sa dometom 75—100 km.

b) *Taktičko-operativna varijanta:* „misajl — C“ domet 75—480 km.

c) *Operativno-strategijska varijanta:* „misajl D“, domet 480—1200 km. Delovi, sklopovi i podsklopovi ovog sistema drže se uskladišteni i u takvom stanju se prevoze, a sklapanje se vrši u okvirima grupe armija ili armije kada se odluči koja varijanta treba da dođe do najvećeg izražaja. Dometi se regulišu izmenom faza motora i adekvatno tome menja se i jačina bojeve glave. U ovome je i osnovni smisao unifikacije.

ružja. Imajući u vidu ove osnovne postavke o savremenom napadu, obradićemo neka najvažnija pitanja upotrebe artiljerijsko-raketnog oružja u napadu iz pokreta.

PRIKUPLJANJE PODATAKA O NEPRIJATELJU

Kada se razmatra savremeni napad iz pokreta u celini, a posebno prikupljanje podataka o neprijatelju, ne treba tražiti analogiju u prošlom ratu. U prošlom ratu se napad iz pokreta preduzimao kada se nije raspolagalo iscrpnim podacima o neprijatelju; ali se uglavnom znalo da je njegova odbrana nedovoljno organizovana i da mu je posebno vatreni sistem slab i nepotpun. Otuda je težište borbe prenošeno na pešadiju i tenkove, njihovu vatrau i neposredni udar. U takvim situacijama neprijateljska artiljerija ili je bila još u pokretu, ili delimično razvijena, ali sa neorganizovanim sistemom vatre, čiji domet ispred prednjeg kraja sopstvenih trupa nije prelazio 10—15 km.

Međutim, savremeno raketno-nuklearno oružje ima veliki domet, ređe menja rejone (položaje) dejstva, sistem izviđanja mu je kontinuelan, a sistem vatre organizovan na većoj dubini, pa time stabilan i teže narušiv na duži period. Prema tome, raketno-nuklearno oružje treba stalno imati u vidu kao vrlo opasno sredstvo protivnika bez obzira u kakvom stanju su ostali elementi njegovog borbenog poretka. Borba protiv ovog oružja mora da se organizuje marljivo i da se izvodi brzo i efikasno bez obzira kako se napada.

Pored raketnog oružja operativno-taktičke namene kao osnovnog nosioca vatrene moći u okvirima cele operacije, poznato je da divizijska i korpusna artiljerija armija zemalja NATO raspolaze atomskom municijom. Otuda su novi modeli savremene artiljerije snažno borbeno sredstvo sposobno da u vrlo kratkom vremenu nanese velike gubitke snagama napadača, i ako se vrši klasifikacija ciljeva po važnosti, ona (artiljerija) dolazi na drugo mesto. Aerodromi taktičke avijacije, naročito one koja može da nosi nuklearne bombe, predstavljaju takođe važne ciljeve.

Prema tome, napad iz pokreta u savremenim uslovima nikako ne bi smeo da se preduzme ako se prethodno ne obezbedi: tačan uvid u raspored neprijatelja i kontinuelno praćenje izmena u njemu, posebno u rasporedu raketno-nuklearnih jedinica, artiljerije — naročito sistema koji koriste nuklearnu municiju, aerodroma taktičke avijacije i oklopnih jedinica.

O ostalim elementima borbenog rasporeda neprijatelja mogu biti i nepotpuni podaci pa da to bitno ne utiče na tok napada iz pokreta i njegov krajnji rezultat.

Izviđanje neprijateljevih raketno-nuklearnih borbenih sredstava i drugih najvažnijih ciljeva mora da bude pouzdano, tj. da obezbeđuje dobijanje tačnih podataka i njihovu proveru, što znači da izviđanje mora biti višestruko. Sada se koriste tri osnovna načina izviđanja: iz vazduha, pomoću izviđačkih grupa i radarsko izviđanje. Odmah treba reći da se ova tri načina izviđanja međusobno dopunjuju a ne isključuju, i specijalno u napadu iz pokreta uloga svakog od njih može biti vrlo različita. Izviđanje iz vazduha, prvenstveno pomoću

izviđačkih aviona obezbeđuje izviđanje velikog prostora, ali je ovaj način vrlo skup, potrebna je složena oprema i veliki broj aviona, naročito ako se želi obezbediti kontinuelno praćenje cilja. Za ove svrhe, pored izviđačke, mora se angažovati i lovačka avijacija. Izviđanje pomoću izviđačkih grupa ubačenih u pozadinu neprijatelja smatra se ekonomičnim i dovoljno efikasnim načinom. U armijama zemalja Varšavskog ugovora pridaje se veliki značaj izviđanju pomoću izviđačkih grupa. Izviđačke grupe se upućuju na razne načine: infiltriranjem preko linija fronta, ostavljanjem maskiranih grupa i prebacivanje vazдушnim putem. Grupe su najčešće jačine 3—5 ljudi, opremljene radio-stanicom, priborima za izviđanje i korekturu vatre. Predviđa se i dejstvo motorizovanih izviđačkih grupa.

Armije koje raspolazu skromnijim sredstvima izviđanja iz vazduha kao i skromnijim elektronskim izviđačkim sredstvima moraju šire koristiti izviđačke grupe i oslanjati se na njih kao na osnovno sredstvo izviđanja. Za izviđanje i praćenje svakog raketnog diviziona treba formirati po jednu izviđačku grupu. U izviđanju klasične artiljerije jedna izviđačka grupa može da izviđa jednu artiljerijsku grupu. Za izviđanje i praćenje dejstva jedinica višecevnih raketnih bacača na svaku samostalnu jedinicu treba formirati po jednu izviđačku grupu. Za izviđanje skladišta i baza nuklearne municije (nuklearnih bojnih glava) treba slati specijalno obučene izviđačke grupe osposobljene da detaljno analiziraju ovakve ciljeve i predlažu način i vreme njihovog uništenja. Tenkovske jedinice se izviđaju pomoću izviđačkih grupa na sličan način kao i raketno-artiljerijske. Treba težiti da se za izviđanje svakog tenkovskog bataljona formira po jedna izviđačka grupa. U radu izviđačke grupe se oslanjaju na partizane (ukoliko oni postoje), ali svi izveštaji o nuklearnim borbenim sredstvima, ili ciljevima koje treba uništiti nuklearnim oružjem treba da idu preko izviđačkih grupa.

Treba imati u vidu da se efikasna, pravovremena i ekonomična borba protiv artiljerijsko-raketnih i nuklearnih borbenih sredstava neprijatelja ne može voditi sredstvima sa fronta osloncem na izveštaje partizana, a posebno je to neizvodljivo kada se izvodi napad iz pokreta. U pitanju je, u prvom redu, neuigranost i neobučenost partizana za izvršenje ovako delikatnih zadataka, jer su sredstva veze neusklađena i, na kraju, savremena raketno-nuklearna sredstva su suviše skupa da bi se upotreba njihove vatre prepustila nestručnim licima. Takav rizik se ne bi isplatio. Ali, partizani u svakom slučaju mogu da pruže izviđačkim grupama dragocene podatke i da olakšaju i ubrzaju njihov rad.

S obzirom da pripreme za napad iz pokreta treba da se obave u kratkom roku, nameće se potreba pravovremenog formiranja izviđačkih grupa u divizijama koje mogu da krenu na zadatak odmah. Viša komanda prilikom postavljanja zadataka nižoj jedinici treba da joj da i osnovne podatke o rasporedu najvažnijih ciljeva u njenoj zoni dejstva da bi joj omogućila brzo uključivanje u dejstvo sopstvenog sistema osmatranja.

„Čisti” napad iz pokreta najčešće preduzimaju divizije i niže jedinice. Armija nikada neće preduzeti napad iz pokreta pre nego što ostvari uvid u raspored raketno-nuklearnih sredstava neprijatelja i

organizuje borbu protiv njih. U takvim okolnostima niže jedinice (divizije, brigade) mogu da pređu u napad iz pokreta sa velikom verovatnoćom na uspeh i bez dovoljno organizovanog sistema izviđanja i sistema vatre. Međutim, to ih ne oslobađa obaveza da pravovremeno preduzmu sve mere kako bi u toku borbe ostvarile potpun uvid u raspored najvažnijih ciljeva na dubini svog zadatka.

PRINCIPI NAPADA IZ POKRETA

I u prošlom ratu bilo je slučajeva da su cele armije prelazile u napad iz pokreta⁴ i da je planiranje ovakve napadne operacije trajalo svega dva dana. U istom danu u kome je armija dobila direktivu za izvođenje operacije, komandant armije je donosio odluku za napad. U toku sledećeg dana izdavana je zapovest za napad, završavan plan operacije i izvodi iz ovih dokumenata odašiljani su potčinjenima. U toku noći, ili ujutro sledećeg dana otpočinjao je napad glavnih snaga. U ovakvim okolnostima glavne snage armije nalazile su se na izvesnom udaljenju od neprijatelja, tako da je razvijanju u borbeni poradak prethodio marš. Armija je dodir sa neprijateljem ostvarivala sa slabijim isturenim delovima. Tako je divizijama i njenim jedinicama ostajalo vrlo malo vremena, svega nekoliko časova, za razradu plana boja. Ovakvo planiranje armijskih operacija smatralo se izuzetkom i njemu se pribegavalo u specifičnim okolnostima, tj. kada je trebalo po svaku cenu preći u napad.⁵ Međutim, divizije i niže jedinice izvodile su napad iz pokreta vrlo često.

Imajući u vidu ondašnja sredstva izviđanja i komandovanja sasvim je jasno da su odluke za prelazak u napad donošene na bazi grube procene situacije i bez potpune analize svih njenih elemenata. U procesu izvođenja napada vršene su korekcije odluka i planova, dopunskim naređenjima. U ovakvim operacijama, naročito u njihovoj početnoj fazi, težište dejstava bilo je na pešadiji, jer su tenkovske jedinice u početnoj fazi držane u rezervi. One su bile malobrojne, pa se težilo da se upotrebe bez većeg rizika. Međutim, oklopne i mehanizovane armije i korpusi preduzimali su napade iz pokreta sa tenkovskim jedinicama u prvom ešelonu.

Artiljerija se u borbi uključivala postepeno i dolazila je do jačeg izražaja tek za vreme borbe u dubini neprijateljske odbrane.⁶ Brzina dnevnog napredovanja u ovakvim operacijama bila je vrlo različita

---

⁴ Na istočnom frontu, u novembru i decembru 1941. god., sovjetska 10 i 61. armija kod Tule prešle su u napada iz pokreta. А. Курочкин: Общевойсковая армия в наступлении, str. 28, Moskva 1966. god.

⁵ Bilo je slučajeva kada je trebalo brzim prelaskom u napad postići izvesnu moralnu prednost nad neprijateljem. Tako je komandant 37. sovjetske armije kod Rostova, 12. decembra 1941. god., dobio zapovest za prelazak u napad i istog dana doneo odluku za dejstvo. Sutradan ujutro izdao je zapovest za napad. Ovo se smatra jednom od najbrže planiranih armijskih operacija, ali i sa dosta učinjenih grešaka.

⁶ Napad je otpočinjao posle kratke artiljerijske pripreme u kojoj su glavnu ulogu imala oruđa za neposredno gađanje. Podrška je vršena vatrom po zahtevu pešadije.

i iznosila je 10 do 30 km. Ako je napadač bio u mogućnosti da angažuje jaču avijaciju, onda se postizalo i brže napredovanje. Ali zabeležen je i niz ovakvih napada sa daleko nižim tempom.⁷

Kakve su današnje mogućnosti planiranja napadnih operacija iz pokreta? Ranije je rečeno da su savremene armije mehanizovane i da vatrena sredstva podrške mogu da ispolje efikasno dejstvo sa velikih daljina. Ova dva faktora su veoma značajna i kvalitativno menjaju situaciju u odnosu na prošli rat. Njima treba dodati još i to da je sistem planiranja operacije automatizovan, što omogućava znatno smanjenje pripremnog perioda.

Ali, danas se beskompromisno nameće potreba za svestranom i kompletnom procenom mogućnosti nuklearnih borbenih sredstava i u tome ne sme biti nikakvih improvizacija. S druge strane, snabdevanje je postalo složenije u odnosu na prošli rat.

U prošlom ratu nije se uzimalo kao fatalna greška (mada je to bilo veoma važno) ako je napad otpočinjao bez tačno određenog težišta neprijateljske odbrane. Međutim, ako se danas otpočne napad a da se ne poznaju mogućnosti neprijateljskog protivdejstva raketno-nuklearnim sredstvima, kao i raspored tih sredstava, onda to može dovesti do katastrofalnih posledica i sloma operacije. Radi ovoga se i dužina priprema savremene operacije mora prilagoditi mogućnostima otkrivanja neprijateljskog raketno-nuklearnog vatreneog sistema i organizovanja borbe protiv njega. I najmanji propusti mogu da prouzrokuju teške posledice. Prema tome, ako se u fazi priprema napada iz pokreta na bilo kom nivou komandovanja želi maksimalno skratiti vreme, to nikako ne treba činiti na uštrb kvaliteta protivraketnog i protivnuklearnog sistema borbe. Ovaj sistem treba organizovati sa takvim proračunom da ga je moguće aktivirati pre nego što glavne snage krenu u napad. Koliko će biti potrebno vremena za ovo, zavisice od raspoloživih izviđačkih snaga i sredstava, stanja, rasporeda i mogućnosti sopstvenih jedinica namenjenih za borbu protiv neprijateljskih raketno-nuklearnih borbenih sredstava.

Štabovi savremeno opremljenih armija raspolazu elektronskom računskom tehnikom koja im omogućava da skrate vreme koje je potrebno za obradu raznih podataka, proračuna i organizaciju tajnog komandovanja. Svi ti poslovi, ma koliko bili obimni i na kojima su štabovi u prošlom ratu trošili najviše vremena, sada mogu da se obave za vrlo kratko vreme — za svega nekoliko časova. Znači, problem je samo u brzini prikupljanja podataka o neprijatelju kao i o sopstvenim snagama, a ovo već može da bude specifično za svaku konkretnu situaciju. Vreme potrebno za planiranje jedne armijske napadne operacije iz pokreta, prvenstveno zavisi od toga kakav stepen borbene gotovosti je zastupljen kod sopstvenih snaga i koliko je njima potrebno vremena da izvrše pripreme za predstojeći zadatak.

U inostranim vojnim časopisima može se pročitati da divizija kreće na izvršenje jednog ovakvog zadatka u vremenu od 1 do 1,5 čas od momenta dobijanja zadatka i to direktno iz kasarni. Analogno

---

⁷ 10. sovjetska armija kod Tula (decembar 1941. god.) napredovala je 7—8 km dnevno.

ovome i cela armija može da krene u napad iz pokreta za svega nekoliko časova. Ali ovako nešto moguće je ostvariti samo u početnoj fazi rata kada svaka divizija ima tačno precizirane zadatke po varijantama ratnog plana, kada su sve jedinice popunjene ljudstvom, materijalom i municijom po predviđenim normama. Posle otpočinjanja neprijateljstva, pripreme za napad iz pokreta trajaće duže, jer će redovno biti više nedovoljno poznatih faktora.

Prilikom odlučivanja o preduzimanju napada iz pokreta moraju biti zastupljeni neki najvažniji principi, kao što su: postizanje iznenađenja, a naročito u pogledu vremena napada i pravca dejstva glavnih snaga. Iznenađenje kao faktor imaće važnu ulogu i u savremenim uslovima ratovanja, pa u tom pogledu iskustva iz našeg NOR mogu da budu dragocena, a naročito kod izvođenja napada iz pokreta manjim jedinicama — brigadama i pukovima. Drugi faktor, koga treba detaljno proučiti, jeste realnost postavljenog zadatka za napad iz pokreta i da li je obezbeđen tempo napredovanja a time i odgovarajući odnos snaga i silina udara koja ne treba da dozvoli neprijatelju da se pribere od početnog neuspeha. Ako ovakvim napadom otpočne jedna armijska ili korpusna operacija, onda će u velikoj meri njen uspeh zavistiti od besprekornog funkcionisanja celokupnog mehanizma dejstava: službe snabdevanja, remonta, sadejstva i komandovanja. Permanentno neutralisanje osnovnih borbenih sredstava neprijatelja (raketno-nuklearnih sredstava, avijacije i oklopnih jedinica) treba da bude stalno dejstvujući faktor napadača.

RAZVOJ SNAGA I SREDSTAVA

Ovde će se razmotriti razvoj snaga i sredstava i mehanizam prelaska u napad širih razmera, i to u okviru jedne operacije, uz obaveznu upotrebu raketno-nuklearnog oružja, imajući pri tom u vidu teoriju i praksu drugih, moderno opremljenih armija.

Napad iz pokreta može da se preduzme iz marševskog poretka, ili sistematskim podilaženjem neprijateljskom prednjem kraju. Ovde se ima u vidu ovaj drugi slučaj.

Prema opšte važećim principima kojih se pridržavaju sve armije, savremeni napad (ukoliko snage nisu u neposrednom dodiru) visno od karaktera zemljišta, a prvenstveno od broja i kvaliteta komunikacija, rejoni prikupljanja se biraju na 30 do 50 km od neprijateljskog prednjeg kraja. Težnja je da oni budu van dometa neprijateljske artiljerije i raketa koje formacijski pripadaju divizijama. Jedinice se rastresito raspoređuju u rejone prikupljanja da bi se umanjio efekat eventualnih nuklearnih udara. Da bi se pri tome sačuvala borbena gotovost, rastresitost se završava na nivou bataljona.

Divizija kreće u napad u pukovskim (brigadnim) kolonama koje se postepeno razvijaju sa takvim proračunom da se na udaljenju od 5 do 7 km od neprijateljskog prednjeg kraja već obrazuju vodne kolone, odnosno da je na ovoj udaljenosti već skoro obrazovan borbeni

poredak (nešto dublji) koji se u procesu daljeg približavanja definitivno formira. Jedinice se duže ne zadržavaju ni na jednoj liniji ili položaju, uključujući tu i polazni. Naročito je karakterističan ovakav prelazak u napad za oklopne i mehanizovane jedinice. Postavlja se sada pitanje kako se u napadu iz pokreta razvijaju artiljerijsko-raketne jedinice za podršku?

Sve raketno-artiljerijske jedinice koje izvode posredna gađanja ne mogu otvarati vatru iz pokreta. One moraju da posednu vatrene položaje, orijentišu oruđa, zauzmu elemente, uspostave sistem osmatranja i veze, pa tek onda da stupe u dejstvo.

Prvo se razvijaju raketne jedinice operativno-strategijske namene sa dometom preko 500 km. Ove jedinice u armijama Zapada dejstvuju po planu komande ratišta, grupe armija ili armije, (ako je samostalna), a u armijama Istoka po planu komande fronta. Njihovi položaji mogu biti udaljeni od neprijateljskog prednjeg kraja 100 i više kilometara. Zadatak ovih jedinica je da štite razvoj pojedinih korpusa i armija. Strategijski razvoj trupa, odnosno izlazak jedinica prvog strategijskog ešelona u rejone prikupljanja podržava se balističkim raketama srednjeg i velikog dometa, koje se nalaze van sastava KoV i koje dejstvuju po planu Vrhovne komande. Ovo je karakteristično za početak rata. Deo ovih jedinica se nalazi neprekidno na borbenom položaju još u miru, pa o njihovoj upotrebi ovde neće biti govora. Međutim, raketne jedinice strategijsko-operativne i operativno-taktičke namene (naoružane raketama „redstoun“, „peršing“ i sličnim) treba da razviju svoj borbeni poredak pre nego što otpočne izlazak jedinica u rejone prikupljanja i polazne rejone. Otuda komanda grupe armija ili fronta, a kod armija manjih zemalja Vrhovna komanda, razvija raketne jedinice strategijsko-operativne namene pre nego što saopšti armijama direktivu za prelazak u napad.

Po dobijanju zadatka (direktive) za napad, komanda armije usmerava svoj proces planiranja tako da može što pre da dobije elemente za odlučivanje o upotrebi svojih raketnih jedinica. Kod ovakve vrste operacija prvo treba razraditi sistem vatre za raketne jedinice operativno-taktičke namene. Razumljivo je što proces planiranja u komandi armije teče paralelno i da planiranje upotrebe raketno-nuklearnog oružja vrše artiljerijsko-raketni organi, ali se ipak mora voditi računa da se gotovost za dejstvo pojedinih elemenata uskladi tako da raketne jedinice operativno-taktičke namene budu gotove za dejstvo pre nego što otpočinu pristizati jedinice u rejone prakupljanja. Mogućnosti manevra putanjama u ovim jedinicama je velika i mesto njihovog borbenog poretka ne mora da utiče na grupisanje ostalih snaga i sredstava i određivanje pravca glavnog udara. Osnovni zadatak ovih jedinica je borba protiv neprijateljevog raketno-nuklearnog oružja i to prvenstveno operativno-taktičke namene. Znači, u procesu razvoja snaga i sredstava za prelazak u napad iz pokreta, prvo mora da bude uspostavljen sistem raketno-nuklearnog kontrabatariranja na nivou armije. Pod zaštitom ovog sistema vatre pristupa se razvoju ostalih elemenata borbenog poretka. Korpusi razvijaju svoje raketne jedinice, formacijske i pridane, čiji je domet od 160 do 200 km (a buduće će verovatno iznositi 500 km). Vatrene položaji ovih jedinica

biraju se u visini rejonu prikupljanja divizija prvog ešelona, odnosno na udaljenju 30—50 km od neprijateljskih prednjih delova. Po potrebi, mogu se angažovati i raketne jedinice korpusa iz drugog ešelona armije.

Ovo je, u stvari, prva faza razvoja snaga i sredstava za napad iz pokreta u okviru armije. Ovo je i kvalitativna razlika između napada iz pokreta u prošlom ratu i danas. U prošlom ratu, pregrupisanje i razvoj snaga u okviru armije vršeni su pod zaštitom avijacije, a danas se predviđaju (u prvom redu) pod zaštitom snažnog sistema raketno-nuklearne vatre i uz učešće avijacije.

Armijska i korpusne raketne jedinice, prvenstveno, obrazuju sistem protivraketne i protivnuklearne borbe kojim se obuhvataju sledeći ciljevi: rejonu prikupljanja (baziranje) neprijateljskih raketnih jedinica, vatreni položaji raketa i artiljerije koja može da koristi atomsku municiju, skladišta nuklearnih bojnih glava, saobraćajni čvorovi, železničke stanice, luke i drugi komunikacijski objekti preko kojih se snabdevaju raketne jedinice i atomska artiljerija i aerodromi na kojima je bazirana avijacija sposobna da koristi nuklearno oružje. Ovim sistemom vatre obuhvaćeni su i drugi važni ciljevi, kao što su: rejonu prikupljanja neprijateljskih rezervi, (oklopnih i mehanizovanih), komandna mesta, centri veza i izviđačko-obaveštajni centri. U stvari to je savremeni sistem kontrabatiranja. I u prošlom ratu je postojala težnja da se prvo razvije dalekometna artiljerija čiji je osnovni zadatak bio kontrabatiranje. Međutim, to je danas daleko više potencirano, jer su i posledice slabo organizovanog kontrabatiranja daleko veće. Samo jedan divizion taktičkih raketa sa tri lansera jednim plotunom može da ostvari vatrenu snagu od 60 do 105 KT i uništi od 30 do 50% efektiva jedne oklopne divizije.

Kada se završi razvoj sredstava za protivraketnu i protivnuklearnu borbu pristupa se razvoju korpusne dalekometne atomske artiljerije (topova 175 mm i njemu sličnih) i divizijskih raketa. Korpusna artiljerija ima domet oko 32 km, a divizijske rakete 30—50 km.⁸ Za korpusnu artiljeriju i divizijske rakete biraju se vatreni položaji na daljini sa koje se može obezbediti razvoj brigada, pukova i bataljona kao i njihovih vatrenih sredstava. Ova vatrena sredstva su namenjena za borbu protiv divizijske (brigadne) artiljerije, minobacača, lakih atomskih oruđa tipa „dejvi kroket“, a u daljem za neutralisanje neprijateljevih otpornih tačaka, rezervi i za sprečavanje manevara.

Ostale artiljerijske jedinice koje se zadržavaju pod neposrednom komandom komandanta divizije, kao i jedinice višecevnih raketnih lansera takođe posedaju VP pre nego što jedinice stupe u borbu. One obezbeđuju razvoj i stupanje u borbu bataljona i četa. U početnoj fazi boja, dok ne stupi u dejstvo artiljerija pridata pukovima, divizijska artiljerija izvršava zadatak neposredne podrške.

⁸ Američki top 175 mm „long tom“ ima domet 32.800 m, a težak je u samohodnoj varijanti oko 30 tona. Nova američka raketa „lans“ ima domet 75—80 km, a teška je oko 500 kg.

Potrebno je nešto detaljnije razmotriti razvoj klasične artiljerije. Kao što je već napomenuto, pukovi mogu da krenu u napad neposredno iz rejonu prikupljanja koji su udaljeni od neprijateljskog prednjeg kraja i preko 30 km. Klasična artiljerija ne može da dejstvuje sa ovih daljina, već je prinuđena da se približi prednjem kraju neprijatelja na udaljenje od 6 do 8 km, što znači da mora pre da izabere vatrene položaje i da ih posedne na vreme. Praktično to znači da ova artiljerija mora samostalno da se kreće ispred svojih jedinica, ili, u najboljem slučaju, zajedno sa prednjim delovima. Međutim, dubina divizijskog rasporeda branioca može da iznosi i 20 km, pa se postavlja pitanje da li je celishodno ovu artiljeriju i angažovati u borbi za prednji kraj i bližu dubinu neprijateljske odbrane. Ovde se postavlja i pitanje obezbeđenja razvoja ove artiljerije. Ako se u neposrednom dodiru sa neprijateljem nalaze izvesne snage napadača, onda je ovo pitanje lakše rešiti. Međutim, ako u dodiru sa neprijateljem nema nikakvih napadačkih snaga, onda se formiraju specijalne grupe za izbor i uređenje svih elemenata borbenog poretka artiljerijskih jedinica i jedinica višecevnih raketnih lansera. Sem toga, izdvajaju se jedinice za zaštitu njihovog borbenog poretka. Najčešće se u okviru divizije prvog ešelona formira neka vrsta prednjeg odreda jačine do bataljona, ojačanog tenkovima i pt-raketama koji neposredno pre razvoja artiljerijskih jedinica izlazi na odgovarajući položaj sa koga može da zatvara pravce koji vode u rejone artiljerijskih položaja. Artiljerijske jedinice posedaju svoje vatrene položaje sa takvim proračunom vremena da budu gotove za dejstvo u momentu kada pukovi prvih ešelona stignu svojim prednjim delovima na granicu zone braničeve minobacačke vatre. Bez obzira što će se jedinice približavati neprijatelju pod zaštitom raketnih jedinica divizije i viših komandi, divizijska artiljerija u fazi razvoja za borbu glavnih snaga ima zadatak da spreči branioca da sam krene u napad, tj. da pođe na približavanje ili da svojom artiljerijom i minobacačima usporava i otežava razvoj i podilaženje glavnih snaga.

U do sada izloženom, prvenstveno se imala u vidu divizijska artiljerija za opštu podršku i višecevni raketni lanseri.

Vatrena priprema napada može se izvoditi isključivo nuklearnom municijom, višecevnim raketnim lanserima i avijacijom. Podrška se može nastaviti sredstvima koja su učestvovala u artiljerijskoj pripremi, s tim da se prvenstveno koristi klasična municija. Prema tome, vatrena priprema i početak podrške vršili bi se armijskim i korpusnim raketnim jedinicama, korpusnom artiljerijom i divizijskim raketama. Divizijska artiljerija, uvodila bi se postupno u borbu. Ako situacija to omogućava, onda se divizion i opštu podršku mogu razviti i pre nego što otpočne napad, tako da se i oni angažuju u artiljerijskoj pripremi, a u podršci obavezno. Divizion 105 mm kreću se u skokovima i to u borbenom poretku pukova kojima su pridati. Komanda mesta i osmatrački organi su pokretni i nalaze se u neprekidnom kontaktu sa starešinama koje podržavaju. Po potrebi, divizion stupaju u dejstvo s marša, tj. baterije se razvijaju kraj puta i otvaraju vatru. Samo ako neprijatelj pruži jači otpor i zaustavi napredovanje naših snaga, onda se artiljerija za neposrednu podršku

jače angažuje, razvija celokupni borbeni poredak i organizuje potpuni sistem vatre. Dakle, ovde treba prvenstveno težiti da ova artiljerija ne zaostaje iza borbenog poretka pešadije i tenkova i da se ne izgubi mogućnost pružanja kontinuelne vatrene podrške, odnosno da ne dođe do toga da artiljerija nije u stanju da stupi u dejstvo onda kada to jedinici bude najneophodnije. Otuda je najbolje da artiljerija za neposrednu podršku, a po mogućnosti i celokupna divizijska artiljerija, bude samohodna. Samohodna artiljerija je najpogodnija za ovakve vrste dejstava. Ove artiljerijske jedinice treba da su opremljene i ostalim priborima i instrumentima koji im omogućavaju izviđanje i brzo otvaranje vatre u pokretnim uslovima dejstava. Otuda prelazak ovako opremljenih divizionara iz marševskog u borbeni poredak sa otvaranjem vatre traje 5—7 minuta, a pojedine baterije mogu da otvore vatru za 1—3 minuta.

Blisku podršku vrše tenkovi, a ako treba onda i artiljerija za neposrednu podršku i to kada oklopne jedinice napadaju u prvom ešelonu.

Za uništenje okruženih i zaostalih neprijateljskih delova koriste se drugi ešloni i rezerve.

Ovakvo izvođenje napada iz pokreta primenjuje se kada napadač jednovremeno upotrebljava veliki broj nuklearnih granata male snage (od 0,5 do 2 KT iz oruđa 155 i 175 mm i njima sličnih). Na ovaj način se povećava ukupna površina zone teških gubitaka (ako su nulte tačke pravilno određene). Za ciljeve manjih razmera i slabije utvrđene, efikasnije je upotrebiti veći broj manjih, nego manji broj većih nuklearnih bojnih glava. Otuda su za ovakva dejstva naročito pogodne oklopne i mehanizovane divizije koje u svom sastavu imaju artiljeriju sposobnu da gađa nuklearnom municijom.

Ako bi se pošlo od postavke da je upotreba nuklearne municije male snage nerentabilna (proizvodnja skupa, a efekat na cilju mali, naročito ako je cilj utvrđen), onda svakom napadu pa i napadu iz pokreta treba da prethodi neposredna artiljerijsko-raketna vatrene priprema i to kombinovana: nuklearna i klasična. Nuklearni udari se prvenstveno vrše po neprijateljskim sredstvima nuklearnog napada, a zatim po najvažnijim objektima borbenog poretka i čvorištima otpora na prednjem kraju i bližoj taktičkoj dubini. Sa ovakvom strukturom nuklearne vatre nije moguće probiti taktičku zonu neprijateljske odbrane bez intenzivnijeg angažovanja klasične artiljerijske vatre. Otuda klasična municija mora u artiljerijskoj pripremi da odigra važnu ulogu. Sa njom će se dejstvovati po objektima odbrane koji nisu podvrgnuti nuklearnim udarima, i po prostorijama koje su zahvaćene, ali sa smanjenom gustinom vatre (oko 20% od tabličnih normi). Ovo je zbog toga da bi se cilj držao u stanju neutralisanja sve dok ne bude direktno napadnut tenkovima i pešadijom. Prema tome, ovde se mora veći deo artiljerije razviti pre nego što otpočne napad glavnih snaga, jer prelaziti u napad iz pokreta tenkovima i oklopnim transporterima bez solidne neposredne vatrene pripreme i podrške bilo bi suviše riskantno.

Nuklearnim udarima veće snage (preko 2 KT) nemoguće je pružiti neposrednu i kontinuelnu podršku tenkovima i pešadiji protiv taktičkih ciljeva malih razmera, tako da procena stepena gubitaka

može da bude pogrešna u tolikoj meri da može dovesti u pitanje uspeh napada. Ovde mogu da nastupe sledeće greške: pogrešno određivanje položaja nulte tačke u odnosu na unutrašnju strukturu cilja, nepravilno određivanje visine nulte tačke u odnosu na karakteristike zemljišta i stepen utvrđenosti neprijateljske odbrane, greška u izboru jačine bojne glave rakete (granate) u odnosu na prirodu cilja, slabo izabran momenat izvršenja nuklearnog udara i velika odstupanja realne nulte tačke od planirane. Varijabilnost ovih grešaka u određenom vremenu može da poremeti sve planove, a kako se ne praktikuje ponavljanje nuklearnih udara po istom cilju, odsustvo efikasne klasične vatre može se još više negativno odraziti na tok dejstava. Otuda se skoro redovno praktikuje ojačavanje divizije (za napad iz pokreta) klasičnom artiljerijom od koje se formiraju pukovske i divizijske grupe. Plan upotrebe artiljerije u ovim uslovima napada sličan je planu koji se radi i u normalnim uslovima napada, s tim što je artiljerijska priprema obično kraća i sastoji se iz 2—3 kraća vatrena udara i sistematske vatre. Dejstvo oruđa za neposredno gađanje obuhvata se planom pešadijske vatre, pošto se radi o oruđima koja su u formacijskom sastavu četa i bataljona. Osnovu neposredne vatre sačinjava vatra tenkovskih topova. Podrška napada počinje po unapred planiranim vatrama koje se otvaraju automatski, a dalje se ostvaruju na zahtev starešina tenkovskih, odnosno pešadijskih jedinica. Za vreme borbe po dubini veći deo artiljerije za neposrednu podršku (kalibra 105 do 122 mm) pridaje se pukovima, odnosno brigadnim borbenim grupama.

Kakva je postupnost u izvođenju napada iz pokreta može se videti iz primera organizacije napada mehanizovane brigade nekih članica NATO.⁹ Njihova divizija preduzima napad iz pokreta iz rejonu prikupljanja koji je udaljen 30—50 km od neprijatelja. U ovom rejonu brigada je raspoređena po četama. Čete zauzimaju prostor od 5 do 7 km², a odstojanje između njih je 2—3 km. Mehanizovana brigada zauzima prostor od 100 do 120 km² a napada u zoni širine 6—8 km (ne više od 10 km). Bliži zadatak joj je zauzimanje rejonu odbrane pukova prvog ešelona (dubina 6—8 km) a sledeći zauzimanje položaja divizijskih rezervi (dubina od 25 km). Borbeni poredak brigade se sastoji od 2 do 3 taktičke grupe i artiljerijskog puka. Za napad, brigadi se daje polazna linija i vreme izlaska na nju. Na ovu liniju jedinice izlaze u potpuno razvijenom borbenom poretku i to u momentu kada se ostvaruje nuklearni udar. Sa ove linije jedinice treba za 20—25 minuta da stignu pred neprijateljski prednji kraj i otpočnu neposredni napad.

Redosled izlaska na polaznu liniju je sledeći: mehanizovana brigada kreće se prema liniji za napad u jednoj ili dve kolone, što zavisi od broja dobrih puteva. Napred idu izviđački delovi a za njima prethodnica sa inženjerskim jedinicama, za prethodnicom artiljerijski puk, a zatim glavne snage. Ako su podaci o rasporedu neprijatelja potpuno jasni, onda se artiljerijski puk kreće ispred prethodnice sa specijalnim obezbeđenjem i što pre poseda rejone VP da bi imao više vremena za organizaciju sistema vatre. Kada se prethodnica pri-

⁹ Военный вестник, No 4/66.

bliži liniji za napad 8—10 km, počinje evoluiranje marševskog poretka u borbeni. Taktičke grupe napuštaju glavnu kolonu i kreću prema svojim zonama napada. Na udaljenju 3—4 km od polazne linije počinje razvoj četa u borbeni poredak. Kada otpočne izlazak četinih delova na liniju za napad, artiljerija otvara vatru (početak artiljerijske pripreme napada). Tada se ostvaruju i nuklearni udari. Artiljerijska priprema traje sve dok se čete približe objektima napada, tj. do granice zone sigurnosti vatre sopstvene artiljerije. Tada se daje signal i artiljerija automatski prenosi vatru u dubinu neprijateljskog rasporeda po ranije izabranim ciljevima i dalje dejstvuje po zahtevu starišine jedinice koju podržava.

Kada otpočne borba svi dalji postupci su isti, bez obzira da li se napada iz pokreta ili je u pitanju normalan napad.

Ovde je razmatran napad iz pokreta i upotreba raketno-artiljerijskog oružja, pri čemu se imala u vidu moderno opremljena armija. Obradene su dve varijante: kada napadu prethodi jača nuklearna priprema i kada se po prednjem kraju pretežno dejstvuje klasičnom municijom. Koja će se varijanta češće primenjivati, zavisi od raspoloživih nuklearnih sredstava, karaktera odbrane i osobina zemljišta. Međutim, u poslednje vreme sve više preovlađuje mišljenje (na Zapadu i Istoku), da se sa nuklearnim sredstvima ne treba razmetati, već da se analizi nuklearnih ciljeva mora posvetiti veća pažnja i da se upotreba nuklearnih sredstava rešava na višem stepenu komandovanja. Više se ne radi samo o ceni koštanja nuklearne municije (bilo je ranije isticano u prvi plan), već o pogodnosti nuklearne vatre s obzirom na postavljeni cilj borbenih dejstava. Kroz korigovanje stavova o ulozi nuklearne vatre ponovo se ističe značaj klasične vatre, čime raste uloga klasične artiljerije i višecevni raketnih lansera. Otuda prilikom planiranja napada iz pokreta treba pravilno sagledati ulogu klasične artiljerije i u planu napada dati joj ono mesto koje najbolje odgovara konkretnoj situaciji.

U napadu iz pokreta, a naročito u njegovoj početnoj fazi veliki značaj ima vatra avijacije. Jer, s obzirom na nedostatak vremena, vrlo je teško pronaći sve ciljeve koje bi trebalo podvrgnuti vatri artiljerije i raketa, a avijacija je sposobna da sama pronađe cilj i da ga odmah napadne i uništi, što je za pokretne uslove ratovanja veoma važno.

Pukovnik
Miliwoje STANKOVIC